

В. Е. Шевченко,
д-р наук із соц. комунік.

УДК 007: 316.722.2

Виразність та естетичність контенту журналу

У статті розглянуто журнальний контент з позиції його сприймання у візуальній формі. Способи оформлення, композиційні прийоми, графічні елементи, зображення, графічні характеристики шрифту є рівноправним складником контенту, виражають смисл журналістського повідомлення в яскравій наочній формі. Дослідження візуального контенту включає семантичні, синтаксичні та прагматичні характеристики кожного графічного елемента окремо як знака семіотичної системи, так і в композиційній єдності з іншими елементами видання. Візуальна естетика стосується краси і приємного зовнішнього вигляду об'єктів. Естетичний дизайн позитивно впливає на емоційні і когнітивні процеси, зорові акценти підсвідомо запам'ятовуються та позначаються на подальшій оцінці видання і журналістських матеріалів. Дотримання законів, правил, прийомів композиції у візуальній формі журналу є головною передумовою його успішного функціонування.

Ключові слова: контент журналу, візуалізація, композиція, естетичність.

Вступ. Контент журналу – це не лише його зміст. Форма подання інформації, кольори, місцезортування елементів, візуальні наголоси є не менш важливими засобами передачі сутності повідомлення. Наука про соціальні комунікації традиційно вважає текст основним носієм змісту видання, натомість зображальним компонентам увагу приділяють як допоміжному інструментові відображення контенту. Відповідно, візуальна культура сучасних ЗМІ як прояв загальної інформаційної культури не отримала належного наукового вивчення.

Нинішні реалії змінили традиційне уявлення про беззаперечну вагомість і домінантність вербалізованого контенту. Адже читачі спочатку переглядають журнал, читаючи його вибірково. Таким чином, існує необхідність привернути увагу до конкретних матеріалів. Графічний символ є елементом візуальної мови. У цьому сенсі і будь-який шрифтовий знак стає візуальним акцентом, коли він відповідно оформлений, має особливий малюнок, колір, композицію, розмір. З другого боку, зображальна оповідь може розглядатися як текст. У комунікаційній системі будь-яка візуальна форма (символ, малюнок, фотографія, інфографіка) має внутрішню семіотичну структуру і відповідає ознакам мови, що диференціюється через структурну і семантичну системність.

Візуалізація є складником дизайну, тому дослідження виразності та естетичності контенту ЗМІ містять наукові праці з культури медіаспоживання Н. Зражевської, М. Кагана, візуальної культури В. Розіна, Ю. Тен, колористики Б. Базими, Й. Ітена, Т. Стоуна, Ф. Юр'єва, композиції, графічного представлення інформації, загальної теорії дизайну Р. Аронова, В. Боумена, В. Глазичова, Дж. Маеди, К. Ньюарка та інших. Останніми роками з'явилися роботи американських та європейських авторів, у

яких досліджується явище візуалізації даних із наукових позицій. Особливо слід відзначити внесок А. Каіро, М. Френдлі, А. Кірка, Е. Тафте. Однак питання виразності контенту журналу, трансформації даних у візуальну форму не отримали концептуального утвердження, досі не вироблено цілісного уявлення про форми та способи викладу змісту журналістського повідомлення візуальними засобами, що чинять заздалегідь заданий вплив на аудиторію.

Загальноприйнятною і найпоширенішою є думка, згідно з якою будь-який зображальний компонент видання оцінюється як елемент оформлення. Однак це відповідає реальності лише частково. Дійсно, естетична функція візуальних компонентів очевидна. Проте, на нашу думку, дослідження візуалізованих форм ЗМІ включає семантичні, синтаксичні та прагматичні характеристики кожного графічного елемента окремо як знака семіотичної системи, так і в композиційній єдності з іншими елементами видання.

Отже, *метою статті* є розкрити значення візуальних засобів, якими передається зміст журналістського повідомлення, естетичне враження, формується інформаційна культура суспільства.

Результати й обговорення. Дизайн журналу – синтез знань з маркетингу, психології, естетики, а також креативу, журналістики та мистецтва. Причому це більше, ніж просто впорядкування та компоновання контенту. «Дизайн – це привнесення цінностей та смислів, просвітництво, спрощення, роз'яснення, перетворення, облаштування, перебільшення, ствердження та розваги. Дизайн розширює сприйняття, досвід, загострює зір, є результатом поєднання відчуттів та розуму, продуктом дизайнерської ідеї, яка відгукується у сприйнятті читача закладеними в ній ідеями... Дизайн може створювати хибну реальність, неправдивий дизайн нерідко більш

запевняє, ніж чесний. Серед якостей дизайну – спокуса та принада» [1, с. 98]. Композиція як сукупність вербальних та візуальних компонентів, розташованих відповідно до правил дизайну, визначає місце журнального контенту, формує його змістову та художню цілісність.

Кожна візуальна форма має власне графічне навантаження, функціональне призначення й особливості вираження контенту, що впливає на її застосування й емоційне сприйняття. Функціональність елементів дизайну журналів походить від їх характеристик: колір (відтінок, насиченість), яскравість (світлий чи темний), лінія (пряма, похила, товста, тонка, переривчаста), форма (прямокутник, трикутник, лінія, коло, трапеція, зірка), силует, фігура, текстура, простір (відстань між об'єктами).

Міжкультурна комунікація послуговується вербальними та невербальними прийомами для обміну повідомленнями. Навіть люди, які володіють однією мовою, не завжди можуть порозумітися, їм необхідні додаткові засоби, що викликають емоції, асоціації, сприяють спілкуванню. Невербальні прийоми комунікації (жести, пози, міміка), графічні образи, різні предмети, явища, процеси соціального чи природного характеру, фігури фантастичних тварин становлять поняття символу. Сприйняття та декодування повідомлення здійснюються залежно від рецепієнтового розуміння символів. У культурах давніх народів у символах домінував екзотеричний (таємний) смисл. Їх сакральний зміст був зрозумілий лише посвяченим. У культурі Відродження символ отримує статус гносеологічного та естетичного феноменів. В епоху Просвітництва, коли ідея розуму стає домінантою культури, в символі превалює екзотеричний складник: він виступає понятійно-раціональним способом вираження певного змісту. Отже, символічна система культури включає соціальні, етнічні, міфологічні, релігійні, художні, політичні, державні типи символів, критеріями виділення яких виступають форми людської самореалізації у соціокультурному просторі.

Візуальна естетика стосується краси і приємного зовнішнього вигляду об'єктів. Н. Трацинський [2] розглядає естетику як ефект візуального дизайну з позиції функціональності, практичності та краси, реакції людини на ознаки об'єкта. Сучасний читач прагне отримувати контент у естетично привабливій, зручній, яскравій, швидко зрозумілій та інформаційно насиченій формі, що вимагає трансформації форм подачі матеріалів. Текст подає відомості фрагментарно, для візуалізації потрібні вичерпні факти, оформлені у спосіб, що зрозуміло і цікаво подає великий масив даних. Естетичний дизайн позитивно впливає на емоційні і когнітивні процеси, зорові акценти підсвідомо запам'ятовуються та впливають на подальшу оцінку видання і журналістських матеріалів.

Принципи дизайну допомагають дизайнерові створити ефективну для сприйняття композицію, яку не можна вважати лише зовнішньою формою, що об'єднує окремі елементи. Наука про композицію вивчає загальні внутрішні закономірності форм у мистецтві та дизайні, а також конкретні засоби досягнення їх цілісності й єдності зі змістом речей. Мета композиції у дизайні журналу – утилітарно виправдана форма, що має функціональну, конструктивну й естетичну цінність. Зміна композиції здатна докорінно змінити зміст твору, сприйняття контенту. Візуалізація сприймається читачами краще, ніж текст, дає можливість більш цікаво і наочно донести інформацію.

Дотримання законів, правил, прийомів композиції у візуальній формі журналу є головною передумовою його успішного функціонування. Закони мають об'єктивний, загальний, сталий характер протягом тривалого часу. Правила та прийоми допомагають будувати композицію. Композиція художнього твору (літературного, художнього, архітектурного) завжди була й залишається однією з найважливіших практичних і теоретичних проблем. Кожен журнал є єдиним і цілісним художнім твором, його окремі матеріали поєднують шрифт, зображення, графіку, конструкцію. Тому від візуального обличчя журналу, зорового уявлення в першу чергу залежить, чи буде воно сприймане читачем. Конфігурація як окремих елементів видання, так і композиції чинить значний емоційний вплив. Аналіз композиції як властивості художнього твору складається з двох частин: з'ясування елементів, що становлять композицію, і визначення зв'язків між ними, принципів, закономірностей їх об'єднання та з'єднання.

Найважливіша передумова високої художньої якості журналу – єдність усіх елементів, тобто їх домірність і співвідпорядкованість. З другого боку, способи відображення контенту не можуть бути самоціллю, вони є тільки засобом для вираження змісту. Читацьке призначення, тематика, функціональне призначення диктують засоби, за яких форма відповідатиме поставленому змістовому завданню. Правила та прийоми композиції варіюються та застосовуються залежно від конкретного змісту. Наприклад, чітко симетрична композиція сторінки виключає прийом асиметрії і навпаки. Композиція із ритмічним чергуванням елементів не потребує чітко вираженого сюжетно-композиційного центру. Форми окремих елементів і композиції загалом забезпечують певний емоційний вплив. Композиція журнальної сторінки зводить всі вербальні та візуальні компоненти в єдине гармонійне ціле, підпорядковане загальній концепції журналу. Композиційний центр акцентує на найважливішому, інші елементи сторінки підкреслюють головну думку і поступово розгортають зміст. Відповідно до концепції, тематики, значущості

матеріалу на сторінці або у журналі передбачається оформлення, що передає настрій та реакцію, побічні дії.

Для досягнення виразності журнального дизайну необхідно, щоб як сама композиція, так і її елементи мали достатній ступінь структурної складності. Це не означає, що у матеріалі має бути багато елементів або окремі елементи повинні мати складну форму чи колір. Кількість груп елементів, тобто блоків матеріалів, кожний з яких складається з власних елементів, має бути оптимальною. Тоді цілісність розвороту, послідовність читання буде визначатися системою внутрішніх зв'язків. Структурна складність композиції залежить від різноманіття засобів, принципів, методів організації композиції. Не можна розуміти композицію як набір об'єктів, розташованих у певній послідовності, у певному місці. До основних композиційних засобів належать лінійки, штрихування, плями, пробільні, декоративні та зображальні елементи, світлотіні, кольори, що поєднуються за законами [3, с. 147] композиції (цілісності, типізації, контрастності, підпорядкованості) та гармонії (симетрія, ритм, пропорційність, домірність).

Оскільки в основі культури перебуває знакова система, її вивчення є важливим завданням гуманітарних наук (психології, логіки, естетики, антропології та інших), зокрема семіотики, що вивчає будову та функціонування знакових систем. Вербалізований текст використовує готові знаки, які є літерами алфавіту, будується як позачасова структура на рівні мови і часова протяжність на рівні мовлення. У візуалізованому тексті знаки створюють чи добирають для кодування даних і репрезентації змісту повідомлення. При цьому один візуальний знак, як правило, відповідає цілому поняттю або фразі вербальної мови. Відповідно до закону сприйняття людина не спроможна одночасно охопити більш ніж 3–5 елементів, «бо вона не в змозі сприйняти об'єкт увесь разом, а лише окремі моменти спокійного зору, пов'язані рухом при розгляданні об'єкта частинами» [4, с. 11]. Для цілісності зорового образу, за необхідності розмістити на одній сторінці кілька текстів, зображень, декоративних елементів, їх групують так, щоб людина спочатку бачила лише три великі групи, а потім вже вивчала елементи всередині цих груп. За такої побудови прибирають усі елементи, які відволікають увагу, структурно дрібнять сторінку на нелогічні фрагменти, відволікають від основної теми. Форми, розміри, плями, проміжки кожної композиції є неповторними, всі подібні елементи або об'єднуються у силует, або чим-небудь відрізняються, індивідуалізуються.

Принципи композиційної побудови сторінки журналу (ритм, тотожність, симетрія, пропорції, контраст, нюанс) використовуються задля керування послідовністю читання, досягнення

бажаного ефекту щодо сприйняття матеріалів, акцентування на найважливішому. Чіткість і простота композиції сприяють легкості та зручності читання, створенню найбільшого комфорту для очей і мозку, зменшенню зусиль під час розуміння контенту. Особливості сприйняття, бачення, розуміння і пізнання людиною предметних форм обумовлюють функціональні закономірності дизайну журналу. Структурна основа естетичності журналу проявляється у дотриманні композиційних закономірностей [5, с. 8–10]: розчленування, різноманітність, пропорційність, групування, шляхетність, єдність. Цілісна композиція складається з окремих вербальних та візуальних компонентів (розчленування), які відрізняються розміром, кольором (різноманітність), співмірні у порівнянні між собою та журналом загалом (пропорційність). Різноманітність потрібна людині, одноманітність заважає сприйняттю, втомлює розум. Окремі елементи та блоки на сторінці групуються за змістом (групування) і одночасно візуально відмежовуються від сусідніх. Естетична привабливість складників композиції (шляхетність) та узгодженість окремих елементів журналу між собою задля вираження спільної ідеї, концепції (єдність) виділяють окремих журнал на ринку ЗМІ.

Кожний об'єкт сторінки журналу можна уявити у вигляді абстрагованої узагальненої форми – кола, квадрата, овалу, прямокутника, трикутника, лінії, які з точки зору семіотики є символами, мовою візуалізації. З їх допомогою будується конкретна композиція. Поєднання зображень, шрифтів, декоративних елементів, які не вписуються у задану форму, порушує цілісність сприйняття, відволікає увагу від основного змісту, не дає встановити яскравий акцент. Один елемент на будь-якому тлі привертає до себе всю увагу читача. Зміст подібної композиції (врівноваженої, неуврівноваженої, статичної, динамічної, симетричної) визначається місцем цього елемента, тобто зоровим центром. На сторінці з двома чітко окресленими елементами зоровий центр або рівномірно розподіляється між ними, або зосереджується на одному. Головний елемент композиції сторінки не завжди найбільший або найяскравіший.

Зорові акценти утворюються прийомами композиції [6, с. 7]: урівноваженості, ритму, протяжності, руху, перспективи, пропорційності, масштабності, тотожності, контрасту і нюансу, фрагментарності (акцентування), послідовності, просторовості (відкритості), простоти та чіткості, єдності стилю та цілісності, доречності, уваги до деталей, індивідуальності. При формальній рівновазі кожен елемент правої сторінки розвороту відповідає за формою і розміром лівій. Елементи, що заходять за уявну лінію рівноваги, розташовуються симетрично щодо цієї вісі. При неформальній рівновазі оптична рівновага досягається за допомогою форм, кольорів, роз-

мірів. Сторінка з кількома рівноцінними фотографіями може бути пропущена читачем, якщо вона не має візуального акценту. Цим акцентом має бути найбільш виразна фотографія, яка має більший розмір. З цієї фотографії читач починає ознайомлення з матеріалом, вона є поштовхом до розгляду інших фотографій. Пов'язані за змістом фотографії у фотонарисі поєднуються також візуально: їх межі перетинаються, накладаються одна на одну. Послідовність фотографій має визначатися змістом, композиційна будова такої сторінки враховує силові лінії і визначає послідовність погляду.

Адекватність зорового образу забезпечує врівноваженість і постійність сприйняття розмірів та форми. Наприклад, автомобіль у різних пропорціях має різний вигляд, але людина завжди його впізнає. Константність сприйняття дає можливість людині правильно оцінювати розмір і реальну форму об'єкта, відрізнити його на тлі інших об'єктів. Великі і чорні елементи мають більшу «вагу», ніж дрібні і сірі. Те саме стосується елементів незвичної форми порівняно з елементами звичайної конфігурації, кольорових елементів порівняно з чорними і білими. Найкращі врівноважені композиції складаються з невеликої кількості елементів, прикраси в них майже відсутні. Тоді оформлення стає виразним, а зайві деталі не відволікають увагу.

Журнал функціонує у просторі заздалегідь заданого формату, який визначає компонування форм. Геометричні схеми дають можливість розділити композицію лініями на взаємозалежні частини. Суть композиційної схеми – це загальна композиційна ідея, виражена на абстрактному рівні. Макет, побудований на основі композиційної схеми, враховує особливості сприйняття. Який би елемент читач не розглядав у кутах сторінки, його погляд обов'язково зміститься до змістового центру і буде рухатися за схемою, заданою композицією: зображення врівноважують одне одного, заголовок контрастує за насиченістю з графічним елементом, ширина шпальт та їх кількість на сторінці пропорційно взаємозалежні, кількість шпальт задає ритм сторінки. Розташування композиційного центру визначається ритмічними відношеннями всіх елементів і загальною формою.

Естетична, гармонійна сторінка викликає бажання зупинитися і прочитати матеріал. Читач підсвідомо розуміє, що на сторінці відсутні зайві деталі, кожен матеріал обґрунтований, виправданий й узгоджений з іншими частинами, підпорядкований концепції журналу. Композиційна схема не існує сама собою, безпосередньо пов'язана зі змістом, складається з кількох частин, кожна з власними особливостями і смислом. Між елементами сторінки існують як явні, так і приховані зв'язки. Деякі елементи читач сприймає одразу, над якимось – замислюється, інші – пропускає. Це залежить від смислового значення об'єкта і

вдалого дизайну, маніпулювання розміром, кольором, розташуванням у просторі аркуша. Явні зв'язки на перший план виводять елементи, які читаються незалежно від бажання чи настрою читача, оскільки розташовані у вузлових точках чи на певних лініях, визначених композиційною схемою. До прихованих зв'язків зараховують масковані композиційні деталі (нюанси), на які читач звертає увагу лише у випадку, якщо зацікавиться темою.

Дизайнер встановлює порядок сприйняття читачем матеріалів на журнальній сторінці, тоді всі матеріали включаються у схему і жоден не може випасти із поля зору читача. Дизайнер має змогу спрямувати рух очей читача до будь-якого місця сторінки. Послідовність розміщення елементів встановлюється такими прийомами [7, с. 216–217]:

1. Розташування елементів шляхом природного руху ока (зліва направо і зверху вниз) або відповідно до правила лівої руки (правий нижній кут, лівий верхній).

2. Рух від більших до дрібніших елементів, від темних до світлих, від кольорових до монохромних, від незвичайних форм до звичайних.

3. Спрямування погляду читача за допомогою суцільних чи пунктирних ліній, які створюють ніби шлях для погляду і полегшують його роботу. З цією самою метою застосовується перспектива, просторове зображення.

4. Повторювання форм і розмірів, що створює уявний шлях погляду, коли око рухається від одного блока до іншого. Послідовність є оптичним ритмом, вона може розвиватися й іншими шляхами, включаючи імпульси та паузи.

Візуальний образ журналу хоч і є цілісним утворенням, але складається з різномірних за будовою та функціональністю елементів. Найдрібніша одиниця інформації – дані – розрізнені і не пов'язані між собою. Тільки за умов аналізу, осмислення, групування, ранжування за певними критеріями, інтерпретації вони стають основою вербалізованого чи візуалізованого журналістського матеріалу. Однаковий набір даних дає можливість створити різні за змістом візуальні історії, оскільки контекст, аудиторія і мета відрізняються за своєю природою. Візуальна форма виникає з даних як ключового структурного елемента, є дієвим засобом успішності повідомлення: наочно подає його зміст, деталі, подробиці, реакції, враження, тенденції, закономірності.

Висновки. Отже, структурна основа естетичності журналу проявляється у дотриманні композиційних закономірностей, типі верстки, формі, колористиці видання. Цілісна композиція складається з окремих вербальних та візуальних компонентів, які відрізняються розміром, кольором, співмірні у порівнянні між собою та журналом загалом. Тематичні журнали містять пояснювальні схеми, діаграми, таблиці, малюнок

ки; жіночі видання на 80–90 % складаються з фотографій; молодіжні оперують активними яскравими кольорами, нетрадиційними способами верстки; журнали для сімейного читання збалансовані як порадами, так і розважальними матеріалами із застосуванням різних видів візуалізації; дитячі оформляються художниками, які здатні максимально спростити зображення і деталізувати його, підібрати шрифт для чіткого відображення контенту.

Візуальне мислення оперує смислами і значеннями, унаочнює їх. Дизайнери, вчені, дослідники розвивають мову візуального повідомлення, експериментують зі сполученнями кольорів, символів, композиційними побудовами задля винайдення кращого способу візуалізації, впорядкування, надання чіткіших ознак викладеному. Серед важливих рис сучасної візуальної культури особливе значення мають інформаційна насиченість, існування різних систем кодування графічних мов, історичні особливості візуальної культури, здатність до розвитку, інтегрування наукових і технічних досягнень, інтерактивність, участь читача у формуванні та розумінні інформаційного повідомлення.

1. Рэнд П. Дизайн: форма и хаос / П. Рэнд. – М. : Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2013. – 244 с.

2. Tractinsky N. Visual aesthetics [Електронний ресурс] / Noam Tractinsky // The encyclopedia of human-computer interaction. – 2th ed. – Aarhus, Denmark, 2013. – URL: http://www.interaction-design.org/encyclopedia/visual_aesthetics.html.

3. Кубрик Е. А. Объективные законы композиции в изобразительном искусстве // Вопросы философии. – 1966. – № 9.

4. Фаворский В. А. О композиции // Декоративное искусство. – 1965. – № 7.

5. Мишеев И. Лекции проф. Мишеева по курсу «Стиль и человек» / И. Мишеев. – Л., 1924.

6. Шевченко В. Е. Принципы дизайну рекламы : текст лекции / В. Шевченко. – К. : Институт журналистики, 2011. – 52 с.

7. Шевченко В. Е. Концепция визуализации журнального контента в системе научных взглядов в области социальных коммуникаций: дис. ... д-ра наук из соц. наук. : 27.00.01 / Виктория Едуардовна Шевченко. – К., 2013. – 354 с.

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Shevchenko Victoriya. Expression and aesthetics magazine content.

The article considers the magazine content with his position in visual form perception. Methods of design, compositional techniques, graphics, pictures, graphic font characteristics is an equal element content, expressing the sense of journalistic posts in vivid visual form. Investigation of visual content includes semantic, syntactic and pragmatic characteristics of each graphic element separately as a semiotic sign system, and in unity with other compositional elements of the publication. Visual aesthetics refers to the beauty and pleasant appearance of objects. The aesthetic design has a positive effect on emotional and cognitive processes, visual accents subconsciously remembered and affect subsequent evaluation edition and journalistic materials. Compliance with laws, rules, techniques of composition in visual form magazine is the main prerequisite for its successful operation.

Keywords: content of the magazine, visualization, composition, aesthetics.

Шевченко В. Е. Выразительность и эстетичность контента журнала.

В статье рассматривается журнальный контент с позиции его восприятия в визуальной форме. Способы оформления, композиционные приемы, графические элементы, изображения, графические характеристики шрифта являются равноправной частью контента, выражают смысл журналистского сообщения в яркой наглядной форме. Исследование визуального контента включает семантические, синтаксические и прагматические характеристики каждого графического элемента отдельно как знака семиотической системы, так и в композиционном единстве с другими элементами издания. Визуальная эстетика относится к красоте и приятному облику объектов. Эстетический дизайн положительно влияет на эмоциональные и когнитивные процессы, зрительные акценты подсознательно запоминаются и воздействуют на дальнейшую оценку издания и журналистских материалов. Соблюдение законов, правил, приемов композиции в визуальной форме журнала является главной предпосылкой его успешного функционирования.

Ключевые слова: контент журнала, визуализация, композиция, эстетичность.